

แนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับการศึกษาด้านวางแผนครอบครัว

แนวความคิดทั่วไป¹

ความสนใจถึงปัจจัยทางประชากรที่มีผลต่อระบบเศรษฐกิจในการพัฒนาประเทศนั้น ได้เกิดขึ้นมานานแล้วนับแต่แนวคิดเกี่ยวกับประชากรจำนวนเหมาะสมที่สุดของนักปรัชญาสำนักของสจ็อแนวคิดเกี่ยวกับรัฐในอุดมคติของพลาโตและอริสโตเติล หรือแนวคิดเกี่ยวกับรัฐขนาดใหญ่ของปรัชญาโรมัน ซึ่งต่างก็ให้ความสำคัญถึงขนาดของประชากรอันจะมีผลต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศตันทันทีและนอกจากนี้ยังได้พิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลในการคุมยอดจำนวนประชากรด้วย ซึ่งเบทาโร ได้ให้แนวคิดที่นับว่ามีอิทธิพลต่อมาถึงแนวคิดของมัลรัส กล่าวคือ ประชากรสามารถจะทวีจำนวนขึ้นได้อย่างไม่มีขีดจำกัด แต่ตรงกันข้าม ความสามารถของประชากรที่จะผลิตปัจจัยและอุปกรณ์ยังชีพต่าง ๆ จะผลิตขึ้นได้ภายใต้ขอบเขตจำกัดและกลับเป็นผลทางอ้อมในการกำหนดจำนวนประชากร เช่น การขาดอาหาร เป็นต้น ซึ่งถือเป็นปัจจัยในการคุมยอดจำนวนประชากรตามธรรมชาติ

ต่อมาก็ได้เริ่มมีการศึกษา และพิจารณาปัญหาประชากรอย่างจริงจังในเชิงวิทยาศาสตร์มากขึ้น โดยกราวท์ ได้ศึกษาถึงจำนวนการเกิด จำนวนคนตาย อัตราส่วนเพศของคนเกิดและคนตาย ฯลฯ ซึ่งแนวความคิดในช่วงนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดขนาดประชากรซึ่งจะมีมากหรือน้อยเท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับปริมาณสิ่งยังชีพที่มีอยู่และจำนวนประชากรนั้นก็ยิ่งน่าจะเพิ่มขึ้นได้อีกเรื่อย ๆ แต่ขณะเดียวกันปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการคุมยอดจำนวนประชากรก็ยังคงมีอิทธิพลอยู่ด้วย เช่น การประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับอันตรายต่าง ๆ การลู่ขาริบาลและอนาถาที่ผิดลู่สลักขณะ การใช้วิธีการและอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ในการป้องกันปฏิสนธิ การหย่าร้าง การเติบโตของเมือง ฯลฯ และแนวคิดทางประชากรที่ช่วยให้เห็นปัญหาประชากรอันทำให้หันมาให้ความสำคัญมากขึ้น

¹ ลู่รูปความมาจาก ... เทียนฉาย กิระนันท์, เศรษฐกิจศาสตร์ประชากร, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), บทที่ 2, 3 และ 4.

ได้แก่ แนวคิดของมัลรัลส์ กล่าวคือ จากความนิยมในลัทธิพหุวัฒนธรรมที่นิยมการมีประชากรจำนวนมาก จะมีผลให้จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ และในอนาคตข้างหน้าจะปรากฏว่า ทรัพยากรที่ประเทศมีอยู่นั้นจะไม่เพียงพอสำหรับเลี้ยงดูประชากรที่คงทวีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ไป จากการที่มีอัตราเกิดในระดับสูง ขณะที่อัตราตายเริ่มลดลงจากผลของความก้าวหน้าทางการแพทย์และเทคโนโลยี จึงเป็นผลลู่ทริให้อัตราการเพิ่มประชากรสูงขึ้นและจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าการเพิ่มจำนวนประชากรนั้นเพิ่มขึ้นในอัตราก้าวหน้าเรขาคณิต ขณะเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณผลผลิตทางอาหารแล้ว ระบบเศรษฐกิจของประเทศเหล่านี้คงผลิตอาหารเพิ่มขึ้นได้ในอัตราก้าวหน้าเลขคณิตเท่านั้น

จากแนวคิดนี้ นำมาสู่ความสนใจที่จะมีการจำกัดจำนวนประชากรโดยมัลรัลส์ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการคุมยอดการเพิ่มประชากรอยู่ 2 ประการ ประการที่หนึ่ง การคุมยอดจำนวนประชากรโดยตรง ซึ่งหมายถึงการควบคุมโดยการเพิ่มการตายหรือเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางการตายของประชากร เช่น การทำสงคราม การมีโรคระบาด การขาดอาหาร การเจ็บไข้ได้ป่วย แผ่นดินไหว เป็นต้น ซึ่งในอดีต การคุมยอดของจำนวนประชากรในลักษณะนี้ได้เกิดขึ้นอยู่เสมอ แต่กำลังลดลงเมื่อมีการปฏิรูปสังคม และปฏิวัติอุตสาหกรรมแล้ว ประการที่สอง การคุมยอดจำนวนประชากรโดยการป้องกัน ได้แก่ การควบคุมจำนวนประชากรโดยการลดการเกิด หรือวิธีการอื่นเกี่ยวกับการเจริญพันธุ์ เช่น การสมรสช้าลง การงดเว้นการอยู่ร่วมกันชั่วคราวที่มีภรรยา หรือการป้องกันการปฏิสนธิ ซึ่งในสมัยนั้นยังไม่ก้าวหน้า นอกจากการคุมกำเนิดโดยวิธีอื่น เช่น การทำแท้ง

ทัศนะเกี่ยวกับการคุมยอดจำนวนประชากรของกลุ่มสังคมนิยม บางทัศนะเห็นว่า ปัญหาประชากรอาจเกิดขึ้นแต่ควรจัดให้มีการคุมยอดจำนวนประชากรโดยการอพยพประชากรออกไปจากประเทศ และโดยการคุมกำเนิด

และจากข้อเขียนในปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 ในส่วนที่เกี่ยวกับประชากร ได้แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดที่ว่า การเพิ่มประชากรนั้นเป็นสิ่งที่อาจควบคุมไว้ได้ ซึ่งพัฒนาการของทัศนะเหล่านี้คงจะเริ่มมาจากปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ ปัจจัยที่หนึ่ง ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์ทำให้มีเครื่องมือและอุปกรณ์ รวมทั้งวิธีการป้องกันปฏิสนธิที่ทันสมัยและแพร่หลายมากขึ้น ปัจจัยที่สอง จากปรากฏการณ์ที่อัตราเกิดในประเทศที่ค่อนข้างพัฒนาแล้วในขณะนั้นเริ่มลดลงอย่างเห็นได้ชัด และสุดท้าย จากแนวความคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอารยธรรมกับประชากรที่เชื่อว่าอัตราเกิดมีแนวโน้มลดลงพร้อม ๆ กับที่สังคมมีความก้าวหน้าขึ้น

จากนิยามของการวางแผนครอบครัว หมายถึงวิธีการที่จะป้องกันปฏิสนธิไม่ว่าการป้องกันนั้น จะ เป็นไปเพื่อไม่ให้มีบุตรอีก หรือเป็นไปเพื่อเว้นช่วงเวลาระหว่างการมีบุตรแต่ละคนก็ตาม การวางแผนครอบครัวในความหมายนี้ สังก่อให้เกิดผลในทางชลออัตราเกิดของประชากรในระบบ เศรษฐกิจ หรือ อาจกล่าวได้ว่า เป็นวิธีการคุมยอดจำนวนประชากรโดยการป้องกันตามแนวคิดของ มัลธัสนั่นเอง

แนวความคิดเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวในระยะแรก ๆ เป็นเรื่องของ การพิจารณา ถึงผลกระทบของการลดอัตราเกิดที่มีต่อรายได้เฉลี่ยของคน แต่ต่อมาได้มีการศึกษา โดยวัดผลกระทบ ทาง เศรษฐกิจที่เกิดจากการลดอัตราเกิดในระยะนั้นโดยตรง วิธีการศึกษา เป็นการ ศึกษา

เปรียบเทียบผลได้จากการลงทุนในการวางแผนครอบครัว โดยคำนวณจากมูลค่า รายจ่ายบริโภคตลอดชีพของบุคคล (ที่สามารถประหยัดไปได้) กับต้นทุนของการวางแผนครอบครัว กระแสต้นทุนและกระแสผลได้นั้นเป็นระยะยาวในอนาคต ซึ่งได้ลดค่าลง เพื่อวัดในรูปของมูลค่า ปัจจุบัน การเปรียบเทียบอาจแสดงในรูปของผลต่างระหว่างมูลค่าปัจจุบันของผลได้กับมูลค่าปัจจุบัน ของต้นทุน หรือในรูปของอัตราส่วนต้นทุน-ผลได้ก็ได้

การวิเคราะห์ถึงบทบาทของรัฐบาลที่พึงมีต่อกิจกรรมการวางแผนครอบครัวในฐานะที่ อาจถือได้ว่าการวางแผนครอบครัวเป็นการลงทุนของรัฐ รูปแบบหนึ่งซึ่งหวังผลได้ในระยะยาวจาก การชลอการเกิด ซึ่งส่วนใหญ่จะพิจารณาถึงการประหยัดในรายจ่ายทางสาธารณสุข การศึกษา และ อื่น ๆ เช่นที่ เองเก เดเมน โจนส์ และไซมอน ได้ศึกษาไว้

หรืออาจจะคำนวณหาผลได้ที่ได้รับจากการลดลงในรายจ่ายของรัฐบาลกับการศึกษาขึ้น ประถมเมื่ออัตราเกิดลดลง เช่น เขตาน เป็นต้น ในการวัดต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการวางแผน ครอบครัว อาจวิเคราะห์ในเชิงประสิทธิภาพของต้นทุน (Cost-effectiveness) ก็มักจะรวม ต้นทุนทั้งหมดเข้ามาศึกษา ทั้งส่วนบุคคลและสาธารณะ และทั้งจากภายในประเทศและจากต่างประเทศ ทั้งรายจ่ายทางตรงและทางอ้อม จากการศึกษาของ ดี และ ที ที่ทดลองวิเคราะห์กับกรณีของ สิงคโปร์ โดยวัดจากการประมาณค่าใช้จ่ายทั้งหมดต่อการให้คำปรึกษา 1 ชั่วโมง หรืออาจเป็น การวิเคราะห์โดยวัดต้นทุนต่อจำนวนคู่สมรส-ปี ของการป้องกันจากการศึกษาของ วอร์เรน โรบินสัน เป็นต้น

การวัดผลผลิตของโครงการวางแผนครอบครัว หรือจำนวนเกิดที่ป้องกันได้ ซึ่งเป็นสถานการณ์ สัมมติ หลักการคือ การเปรียบเทียบสถานการณ์สัมมติว่าถ้าไม่มีการวางแผนครอบครัวแล้ว อัตราเกิดจะเป็นเช่นใดกับสถานการณ์ที่เป็นจริงที่มีการวางแผนครอบครัว ทางเลือกในการประมาณ

ค่าจำนวนเกิดที่ป้องกันได้มีหลายวิธี อาทิ ก. การวัดอ้อม ๆ ถึงการเปลี่ยนแปลงในความรู้และ
 ทักษะที่มีต่อการวางแผนครอบครัว ซึ่งใช้กันในทางสังคมวิทยา ข. การวัดจำนวนผู้รับบริการ
 วางแผนครอบครัวซึ่งจะวัดได้ง่าย ๆ และโดยตรงจากทะเบียนผู้รับบริการ ค. การวัดการเปลี่ยน
 แปลงในระดับการเจริญพันธุ์ ซึ่งเป็นการวัดอย่างกว้าง ๆ สำหรับข้อมูลในอดีต ง. การวัดจาก
 จำนวนคู่สมรส-ปี ของการป้องกัน เช่น จากการศึกษาของ ศิณี ในกรณีของประเทศเกาหลี โดย
 วิธีการตั้งข้อสมมติเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับอัตราเกิดและอัตราการใช้วิธีคุมกำเนิดอย่างต่อเนื่อง
 ของสตรีกลุ่มอายุต่าง ๆ และฐานทางเศรษฐกิจสังคมที่ต่าง ๆ กัน จะไม่แตกต่างกันเลยและมีอัตรา
 เท่ากับอัตราที่กำหนดขึ้น หรือการศึกษาของ มัลดีน ซึ่งคำนวณจากการใช้อัตราการเจริญพันธุ์ตาม
 หมวดอายุสตรี โดยคูณจำนวนสตรีในกลุ่มอายุกับค่าการเปลี่ยนแปลงหรือความแตกต่างในอัตราการ
 เจริญพันธุ์ตามหมวดอายุสตรี และอัตราการใช้วิธีคุมกำเนิดอย่างต่อเนื่องเฉลี่ยในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ
 ซึ่งความยากอยู่ที่การหาค่าของการเปลี่ยนแปลงหรือความแตกต่างในอัตราการเจริญพันธุ์ตามหมวด
 อายุสตรี ซึ่งค่านั้นรวมเอาผลของอิทธิพลจากปัจจัยอื่น ๆ นอกจากการวางแผนครอบครัวไว้ด้วย
 จากแนวความคิดต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ ก็เพื่อที่จะได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการ
 ของการศึกษา ค้นคว้าทางด้านประชากรศาสตร์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดการพัฒนา
 เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การแก้ไขปัญหาทางประชากรในการลดอัตราเพิ่มของประชากร
 ลง ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่ผ่านมา ทั้งโดยวิธีทางธรรมชาติและการป้องกันจากความก้าวหน้าทาง
 การแพทย์และเทคโนโลยีต่าง ๆ นำมาสู่ความสนใจในเรื่องของการวางแผนครอบครัวในปัจจุบัน
 ซึ่งได้มีการศึกษาถึงผลของการวางแผนครอบครัวที่จะพึงมีต่อระบบเศรษฐกิจในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน
 ซึ่งขึ้นกับความสนใจและแนวคิดของผู้ศึกษาแต่ละคน อันนำมาสู่เทคนิคและวิธีการในการวัดผลที่
 แตกต่างกันไปมากมาย